

ELŐZMÉNY A TANÍ-TANI OLDALÁN: Egy száz éves könyv (Miskolczy Zsuzsa írása A. S. Neill *Egy iskolamester naplója* című könyvéről, amely idén 100 éves) http://www.tani-tani.info/egy_szazeves_konyv

Részletek a könyvből a Demokratikus Nevelésért és Tanulásért KH Egyesület oldalán: <http://www.demnev.bplaced.net/index.php/demokratikus-neveles/demokratikus-iskolak/summerhill-folap/245-neill-iskolamester>

A. S. Neill: Egy iskolamester kétségek között
- Két zseni találkozása -

1920-ban, öt évre rá, hogy A. S. Neill kiadatta rendhagyó naplóját (egyben legelső könyvét), az *A Dominie's Log*-ot (*Egy iskolamester naplója*), **melyről a Tanít-Tani oldalán olvashattunk**, jelent meg ötödik könyve, *A Dominie In Doubt*, 'Egy iskolamester kétségek között' címmel. Vajon mi az, amiért eddig a dolgában oly biztos, lázadó iskolamesterünk ebben a könyvében kétségek között vergődik? Minden bizonnyal az, hogy az eltelt öt esztendő alatt megismerkedett *valamivel* és *valakivel*, aki és ami ráébresztette a gyereknevelés végtelenül bonyolult mivoltára és ez bizonyos értelemben megrendítette addigi elméleteit. Ez a *valami* a freudizmus, amiről addig mit sem tudott. A *valaki* pedig Homer Lane: az az ember, aki – saját bevallása szerint – Neill életére a legnagyobb hatást gyakorolta.¹

Már legelső könyvében kirajzolódik Neill nevelési stílusának egyedi jellemzője, ami röviden a kényszermentesség szóval jellemezhető. Elveti korának divatos, gyerekverő, tekintélytiszteleten és megfélemlítésen alapuló nevelési stílusát, helyette a szelídséget és a gyerekek motivációinak megértését hirdeti. Még nem ismer, és nem ismer el pedagógiai szaktekintélyt; egyszerűen csak érzi, hogy ő valami egész mást akar. Hosszas keresgélés után végül meg is találja azt, akire fel tud nézni, akitől úgy érzi, van tanulnivalója.

Az *Egy iskolamester kétségek között* c. könyvet megelőzte a *Dominie*-sorozat harmadik kötete: az első után egy évvel, 1916-ban látott napvilágot. Címe: *A Dominie Dismissed* 'Egy elbocsátott iskolamester'. Alaptörténete, az elsővel szemben, száz százalékgig kitaláció: Neillt elbocsátják Gretna Green-ből, de ő tehénpásztorként visszatér a faluba, és árgus szemekkel figyeli az új tanítót. Macdonald persze mindenben Neill ellentéte, és módszeresen öli ki korbácsával és tekintélyelvűségével a gyerekekből az egyéniséget. Neill kifejezetten az iskolában és az oktatásügyben látja a bűnbakot, a szemében ezek a felelősek az emberek gonoszságáért, az elbutításukért, azért, hogy az oktatás és nevelés ügyét pusztá berrabszolgagyártássá korcsosították. A második *Dominie*-kötetet áthatja a pesszimizmus, a tehetetlenség érzése. Ám a végén felcsillan a reménység, és a harmadik *Dominie*-könyv, címével ellentétben, már optimizmust sugároz. Mindez köszönhető annak az embernek, aki Neill „életének legmeghatározóbb eleme”² volt: Homer Lane-nek.

Neill Homer Lane-nel (a harmadik *Dominie*-kötet megjelenése előtt három évvel) 1917-ben ismerkedik meg. Az amerikai Lane akkor egy ideje már Angliában élt. Amerikában hat évet dolgozott (az 1907-ben általa alapított és vezetett) detroiti Ford Republic nevű, kiskorú bűnözőknek állított fiú-javítóintézetében³. Harmincöt gyerekből álló kis közösségével hamarosan elhagyja a zajos nagyvárost és kifejezetten nevelő célzattal vidékre vonul – messze

¹ A. S. Neill: *Neill! Neill! Orange Peel*, Hart Publishing Society, New York, 1972. 183. o.

² A. S. Neill: *Summerhill School: A New View of Childhood*, Szerk. Albert Lamb, St. Martin's Griffin, New York, 1992. 209. o.

³ A Ford Republic-ot Lane egy olyan „hullám” keretében alapította, mely az 1800-as évek végén élt William Reuben George gyerekközösségét vette mintájául. George az amerikai állam berendezkedését vette alapul, így alkotta meg a kiskorú bűnözőknek felállított iskolája rendszerét. Fóti Péter: *Roxfort vagy Summerhill* Fordulópont, 2006/3. http://www.foti-peter.hu/hogwarts_summerhill_fordulopont1.pdf

a bűnöző hajlamokat csak erősítő zsúfoltságtól. Friss levegő és fizikai munka – ezek jellemjavító erejébe vetette hitét. Úgy érzi, a vidéki környezetben azt is jobban meg tudná teremteni, aminek hiánya vezet a fiatalok kriminalizálódásához, történetesen az igazi közösség megalkotásához. „A közösség szerelmese. Látja, hogy az újonnan alakuló világban hiányoznak ezek. Hiányzik az iskolából, hiányzik a világból. Ez vezet oda, hogy a fiatalok egy része bűnözővé lesz, hogy ezért egy részük javítóintézetbe kerül, ahol azonban a gyerekek nem javulnak, mert életük nem lesz jobb. Lane a történelem szelével ellentétes irányba halad. Amikor a közösségek szerepe csökken, akkor ő a közösségek szerepét akarja kiterjeszteni oda, ahol korábban nem léteztek: köztársaságot akar csinálni gyerekekkel. Amikor az amerikai köztársaság lassan elveszti korábbi előnyeit, akkor ő megpróbálja a gyerekek között megvalósítani, ami elveszett. Amikor gyerekek milliói nőnek fel a vidék helyett az anonim zsúfolt nagyvárosokban, akkor ő kivonul vidékre, egy farmra a gyerekekkel, és igazi jogállamot él velük kicsiben, bírósággal, parlamenttel, munkával, szórakozással, tanulással.”⁴

Lane itt, ebben a közösségben jött rá, hogy még a legelvetemültebbnek tűnő gyerekben is él a jó cselekedetek iránti vágy, és hogy romboló tendenciáikat át lehet fordítani építővé. Ez úgy lehetséges, ha önbecsülésüket vissza tudják állítani, majd fenntartani és önfegyelmel társítani. Mindehhez a kulcs: az önkormányzat⁵. „Lane nem akart ahhoz a szülőhöz hasonlítani, aki újra és újra bizalmat szavaz gyerekének, amikor az megígéri, hogy megjavul. Tudta, hogy ezek az ígéretek semmit sem érnek, mert az ígéretek mögött nem állnak eszközök, amellyel a fiatalok meg is valósíthatnák ígéreteiket. A felnőtt világ ki tud csikarni a fiatalokból ilyen ígéretek, de nem tud biztosítani más körülményeket, nem látja át a fiatalok valós igényeit, nem látja a falakat. Így aztán az ígéretek megvalósítása helyett újabb és újabb bukások következnek. A kétlépcsős terv első lépcsője a gyerekek bizalmatlanságának leépítése. A második lépcső az önkormányzat beindítása. (...) A mai társadalom legnagyobb része hierarchikus közösségben él, ahol az egyik embernek hatalma van a másik felett. Az önkormányzat filozófiája más: az önkormányzat eszméje azt feltételezi, hogy a közösséget nem egy kisebbség határozza meg, hanem a közösségben a hatalom megosztott. Mindenki beleszólhat sorsa alakításába. Egy hierarchikus világban azonban az önkormányzathoz szükséges képességeket nem lehet megtanulni. Egy demokratikus önkormányzatban érvelni kell tudni, tudni kell a másik érveit meghallgatni, stb. Egy hierarchikus közösségben a főnök kegyeit kell keresni, ott intrikálni kell tudni, ott meg kell tudni tévesztetni a másikat, a főnököt. Ezt tudta Lane is, ezért akart kibújni a főnök szerepéből. Ezért nem avatkozik be, ezért hagyja látszólag szabadjára a dolgokat.”⁶ - írja Fóti Péter.

A Ford Republic nem az egyetlen olyan nevelő jellegű intézmény volt, ahol Lane dolgozott. 1900-ban ismerkedett meg az ún. szlőjddel (sloyd), melyet később maga is tanított. Ez a finn eredetű tevékenységi forma tulajdonképpen terápiás munkát takar, elsősorban famegmunkálással (de magában foglalja a papírhajtogatást, kötést, horgolást, hímzést és varrást is) történő jellemformálást. Svédországban, majd Amerikában is elterjedt nevelőeszköz volt a 20. század elején, ahol több száz szlőjddot tanító iskolát hoztak létre.

Még mielőtt Angliába utazott volna, Lane körülbelül egy évig építőmunkásként dolgozott Buffalóban, eközben átgondolta és csiszolgatta addigi elméleteit. Járt Angliában is, ahol előadásokat tartott. Ez idő alatt ismerkedik meg Freud tanaival, s amit eddig csak intuitíve alkalmazott, most tudományosan épül be elméleteibe. Célja már nem az, hogy a köztársaság

⁴Fóti Péter: *Homer Lane élete a Ford gyerekköztársaság alapítása előtt (1875-1907)*, http://www.foti-peter.hu/homer_lane2.html

⁵ A Little Commonwealth-beli Little Court (kis bíróság) megfelelője a summerhilli General Meeting-nek (heti gyűlés)

⁶ Fóti Péter: *Homer Lane*, Wikipédia-cikk, http://hu.wikipedia.org/wiki/Homer_Lane

állami és gazdasági rendszerét gyerekköztársasággá képezze le. Az önkormányzat válik rendszere központi elemévé, mely azt a célt volt hivatott elősegíteni, hogy a felnőtt-gyerek köztársaság tagjai lelkileg egészségesek és ha lehet születésüktől kezdve belülről vezéreltek legyenek, és ez által személyiségük szabadon kibontakozhasson.

A gyerekköztársaság szervezeti formája továbbra is államszerű maradt, a modell azonban ettől kezdve nem az állam volt, hanem a jó érzelmi viszonyokra alapozó, ép család, melyben a felnőttek gyerekekkel és a gyerekek egymás közti érzelmi viszonya is jó. Már nincs minden a gyerekekre bízva: a felnőtt segítők aktívan kezdtek részt venni az önkormányzat munkájában. A gyerekköztársaság tagjai közötti viszonyt nem a városi polgárok közötti szokásos, bizonyos fokig távolságtartó viszonyról mintázták, hanem a családtagok közötti meleg viszony lett a mintaadó. Ebben a modellben Lane apaszerepet töltött be. A rendőrség és a börtönrendszer, mint nevelő eszköz eltűnt. Ezek helyébe az alapvető szükségletek lehető legteljesebb kielégítése lépett. A nevelés fontos eszköze maradt a kétkezi munka és a környezet saját maguk általi kialakítása. Lane ezek után nem annyira az egyéni érdekeket hangsúlyozta, hanem az annál magasabb rendű társadalmi vonatkozású érzelmeket, mint például a kölcsönös szolidaritást és a szeretetet: a szociális érzelmek helyettesítették az önző érdekvezéreltséget. Lane azt remélte, hogy az ő példája nyomán a többiek is a lehető legbarátságosabb módon próbálják majd megjavítani az elbukott, önmagát is bűnösnek, kisebbségűnek érző társaikat. Mindezt Lane úgy fogalmazta, hogy az elbukottak oldalára kell állni és igyekezni észrevenni a jóra való törekvés legkisebb csiráját azok minden megnyilvánulása mögött.

Lane angliai intézetét befolyásos brit filantropisták kérésére és támogatásával alapította meg 1913 júniusában, az angliai dorset megye Batcombe nevű települése mellett, Little Commonwealth néven (a *commonwealth* jelentése: 'független állam, közösség, főleg demokratikus köztársaság'). Lane angliai intézete nem volt a szó szoros értelmében vett iskola. Az ott élő fiúk és lányok (ez az iskola – az amerikai gyerekköztársaságokkal ellentétben – koedukált volt) többsége nagyon szerény családi körülmények közül érkezett. Nagy részüket maga Lane „válogatta össze” az angol bíróságok tárgyalótermében (melynek történetét írásban meg is örököltette⁷). Az iskolai munka alatt nem a matematika- és történelemtanulást értették, hanem többek között a házépítés és tehénfejés „tudományának” elsajátítását. (A batcombe-i épületegyüttes diákok által felhúzott házai ma is állnak, és 1921 óta ferences rendi szerzetesek lakják.⁸) Így hát, bár Lane munkásságával a tantárgyakat tanító szaktanárok nem feltétlenül szimpatizáltak, de azok, akiknek a hivatása az volt, hogy gyerekek életében vettek részt (vagyis saját otthonaikban, iskolákban vagy akár egy javítóintézetben), nagyon is rokonszenveztek vele. Lane ugyanis rámutatott, hogy a (tanórai) tanulás helye semmiképpen nem áll az első helyen a gyerekek életében. Sokkal fontosabb szerinte élni az életet, megtapasztalni a közösségi létet, emberi kapcsolatokat építeni és ápolni és megtudni, kinek-hol a helye ebben a közösségben. Hiszen az érzelmek sokkal nagyobb befolyást gyakorolnak az emberre az intellektusánál⁹: egy-egy emberek közötti konfliktusból és annak elrendezéséből sokkal hasznosabb dolgokat lehet tanulni, mint egy tanórán, könyvekből.

Lane tudta, hogy a tudományos körökben gondolatait csak akkor tudja hivatalosan elfogadtatni, ha objektív módon bizonyítja is. Ezért az akkor egyre népszerűbbé váló pszichoanalízis felé fordult. „Tudományosan” úgy magyarázta iskolája módszereit, hogy

⁷ <http://www.demnev.bplaced.net/index.php/demokratikus-nevelés/demokratikus-iskolák/little-commonwealth/157-lane-little-commonwealth?highlight=YToxOntpOjA7czo0OiJsYW5lIjt9>

⁸ Dorset megye, Batcombe, Flower Farm, jelenleg Hilfield Friary

<http://www.dorsetlife.co.uk/2012/02/%E2%80%98start-by-doing-what-is-necessary%E2%80%A6%E2%80%99/>

⁹ A. S. Neill: *Summerhill School: A New View of Childhood*. Szerk. Albert Lamb, St. Martin's Griffin, New York, 1992. 209.

mivel ő mint a gyerekek terapeutája nem vállalhatja fel a gyerektől felé irányuló transzferenciát, az önkormányzás által áttereli a közösség iránti szeretetbe és szolgálatba. (A ma pszichológusa persze már bizonyosan nem tartaná tudományosnak ezt a magyarázatot, ahogy élete későbbi szakaszában Neill is sok kritikával illette a freudizmus tanait.)

Lane úgy gondolta, angliai intézetének, a Little Commonwealth-nek a végzetét is ennek a problémának a helytelen kezelése okozta. Két lány tanítványa ugyanis eltökélte, hogy tönkreteszik felügyelőjüket: a tolvajláson kapott lányok a rendőrnek azt hazudták, azért szöktek meg az intézetből, mert Lane meg akarta rontani őket. Ennek kapcsán Lane arra jutott, hogy igenis szüksége van a gyerekeknek szülő-pótlékra, aki befogadja és kezeli a felé irányuló libidót. Csak ezek után irányítható a libidó a közösség felé. Bár Lane úgy gondolta, az általa ejtett hibát ki tudná küszöbölni, a belügyminisztérium kegyeiből kiesett, és helyére új szuperintendánst akartak kinevezni. A Lane-t addig támogató miniszter időközben meghalt, és a helyére kinevezett új ember cseppet sem volt haladó szemléletű. Ám a gyerekköztársaságot támogató vezetőség (melynek tagjai között volt a neves államférfi, Lord Lytton, és lánya, a konzervatív politikus Gerald Balfour felesége, Lady Betty Balfour, illetve Sandwich grófja is) bizalmát kifejezetten Lane-be vetette, így úgy döntöttek, inkább bezárják az iskola kapuit mintsem más kezébe adják az irányítást.

Így aztán, Neill már nem tudott csatlakozni Lane nevelői karához, bár első találkozásukkor ebben egyeztek meg: Neill leszerelése utáni első dolga volt, hogy táviratozott Dorsetbe, de addigra az iskola már bezárt. Ahogy ő fogalmaz: „Én Lane-t a Little Commonwealth bezárása után ismertem meg. Vagyis rosszkor.”¹⁰ Be kellett érnie azzal, hogy Londonban Lane „magántanítványának” szegődik. Mivel Lane nem rendelkezett doktori diplomával, „magánóráit” nem nevezhette terápiának, sok tekintetben nem is voltak azok. Lane megvetette a korabeli terapeuták bevett szokásait, a puccos rendelőket, sejtelmes fényeket; ő a saját feje után ment ebben is: ha úgy adódott, „magánóráit” éjszakai szórakozóhelyeken vagy falusi mezőkön tartotta.

Neill úgy érezte, a terápia nem hatott rá igazán, „nem érintette meg az érzelmi világát” (ez csak sok évvel később csak Wilhelm Reich-nek sikerült), ám mégis szoros barátság alakult ki közöttük a „magánórákon” kívül is. Lane ösztönzésére Neill gyorsan magába szívta az Új Pszichológia tanait, melyek akkoriban hatalmas népszerűségnek örvendtek intellektuális körökben. Neill könyveiben sokat panaszkodik a rabszolga-morálról – most végre megtalálta a gyógyírt rá: „Ha a tekintélyelv helytelen az otthonokban és az iskolákban, akkor a gyárakban sem helyénvaló.”¹¹ Azaz, önkormányzást az élet és munka minden területére!

Neill maga is megpróbálta bevezetni az önkormányzást saját King Alfred's School-beli osztályában, de a kísérlet zátonyra futott. (Lane mindkét gyermekét azért adta a King Alfred's School-ba, mert Neill ott tanított; egyikük, a kis Allen, Neill osztályába járt¹².) Ám közel sem Neill vagy az önkormányzás elvének hibájából. Az ok nevetségesen banális: a gyerekek az egyik tanárnőt Neill füle hallatára kivételezéssel vádolták meg (jogosan), és Neill ahelyett, hogy kollégája pártjára állt volna, a gyerekeknek adott igazat. Azaz hű maradt Lane irányadó elvéhez, mely így hangzott: „Mindig a gyerek oldalán állj!” Így a vége az lett, hogy „London legszabadabb iskolája nem volt elég szabad ahhoz, hogy eltűrje Neillt”¹³, aki végül beadta felmondását. Nem sokkal később saját iskolát alapított, ahol végre azt csinálhatta, amit jónak látott.

¹⁰ A. S. Neill: *Summerhill School: A New View of Childhood*. Szerk. Albert Lamb, St. Martin's Griffin, New York, 1992. 210. o.

¹¹ Idézi Hemmings 30.o. Ray Hemmings: *Children's Freedom*, Schocken Books, New York, 1972.

¹² Első házasságából két gyermeke született: Raymond és Olive, és a másodikból még kettő: Priscilla (Polly) és Allen. Neill Lane halála után Olive-ot (nem hivatalosan) örökbe fogadta.

¹³ Idézi Hemmings 32. o.

Homer Lane – Neill leírása szerint – „förtelmes nagyotmondó” volt. „Nagy rajongója volt Barrie-nek, és utálta Shaw-t, imádta a *Pán Pétert* és a *Kedves Brutusz*¹⁴-t. Ahogyan Barrie, ő sem nőtt föl igazán soha és minden ostobaság, amit életében elkövetett igazából az infantilizmusa okozta. Ugyanakkor épp ez a pánpéterizmus volt az, ami Lane-t a beteg emberek gyógyítójává tette. Egyik „kedvenc”, sokat emlegetett esete az volt, amikor egy falat húztak fel a Commonwealth-beli gyerekekkel együtt: „Amikor a fiúk látták, hogy az ő fala tökéletes, míg a sajátjuk szerkezete rossz, nekiestek a falnak, hogy lerombolják. Lane pedig beállt közéjük rombolni. Úgy magyarázta, meg kellett mutatnia, hogy a gyerekek fontosabbak holmi tégláknál, de nekem az az érzésem, hogy igazából élvezte a rombolást, mert legbelül ő is egy rosszcsont gyerek volt. Minden vasárnap este a családjá körében vacsoráztam: a gyerekeivel, feleségével és pár Commonwealth-beli ex-bűnöző tanítványával. Gyakran volt a csendes társaság hangos és mulatságos lelke, máskor csak ült némán és magába roskadva morfondírozott.”¹⁵

Lane lendületes személyiség volt, aki pusztán karizmatikus egyéniségével képes volt maga köré gyűjteni a követőket. Ám ez a karizma nem volt elég ahhoz, hogy követőinek köre számottevő legyen. Gyerekes viselkedése miatt kortársainak többsége nem igazán tudta komolyan venni. Ez a gyerekesség számos botrányba és káoszba fulladó helyzetbe keverte bele Lane-t. Olyan volt, mint a polgárpukkasztó, pajkos Tom Sawyer (imádta a helyzeteket a végletekig kiélezni) csak éppen nem állt hatalmában a bizarr helyzeteknek mindig happy end-et kerekíteni¹⁶ – írja róla Ronald Swartz.

Mindezek ellenére Lane a gyerekek biztonságát mindig szem előtt tartotta, és iskolájában gondoskodott is erről. A gyerekek saját önkormányzatuk megalkotására való képességét – Neill szerint – némiképp túlértékelt. Valójában ugyanis a rendszer megalkotásához sok segítséget nyújtott a gyerekeknek. Neill kétségbe vonja, hogy a tizenkét évnél fiatalabb gyerekek önállóan, felnőtt segítség nélkül képesek lennének önkormányzati rendszert kialakítani: a (summerhilli) önkormányzat kifejezetten a nagyobb gyerekek igényén és kezdeményezőkézségén áll vagy bukik. „Ők azok, akik igazán hisznek benne és akarják az önkormányzást.”¹⁷

Lane nagysága abban a „hátborzongató tehetségben állt, hogy egy pillanat leforgása alatt meglátta az indítóókot egy-egy furcsa viselkedés mögött”¹⁸. 1925-ben Párizsban bekövetkezett halála megint csak egy botrányval kapcsolódott össze: egyik női páciense azzal vádolta meg, hogy Lane elcsábította. Neill önéletrajzában azt vallja, ő személy szerint sosem hitte le ezeket a vádakokat. „Lane életének nagy tragédiája, hogy nevét botrányokkal azonosítják, és nem azzal a nagyszabású munkássággal, amit a problémás gyerekek körében véghezvitt. A botrány örökre nem tudja elpusztítani egy ember munkásságát, de amíg él, addig igen.”¹⁹ – írja Neill. „Ám Lane (...) nem tett semmi gonoszt. Lane-t a saját egyénisége vitte pusztulásba; csak úgy, mint Pán Péter, ő sem nőtt föl soha ahhoz, hogy megértse, vagy

¹⁴ Barrie színdarabja 1917-ből, melynek témája, a Pán Péterhez hasonlóan a kortalan gyermek

¹⁵ *Orange Peel*, 185. o.

¹⁶ Ronald Swartz: *Homer Lane's Lost Influence On Western Educational Thought*, 5.o.

https://83e52fdc-a-bd1fdce-s-sites.googlegroups.com/a/oakland.edu/swartz/articles-1/lostinflunce.pdf?attachauth=ANoY7crsS4wRDKTQJSO_htypVafxcYhTLQN3IW6-kSoepdGRMSO2QY4S25FKCBFGelafJch9D4qx2F06SEBfInuRDER-RmDro_iLsYBrJY7BMYTacumhqiOsU9GUEtra8a6CzR8Mdp7783jB0KnFty6Zc9fbHfouo9bqOvPN2MNpdXzQxPSepBkYzyBRsZ_HLaVSTkj4qW_nSSPxbLWGU8YZiJJRn-Qgz-eB_sG6ZbCLJ9KhHLSVjk%3D&attredirects=0

¹⁷ Idézi Swartz: *Homer Lane's Lost Influence*, 8.o.

¹⁸ *Orange Peel*, 184. o.

¹⁹ *Orange Peel*, 188. o.

meg akarja érteni az olyan dolgok jelentőségét, mint a pénz, a jogi formások vagy a konvenciók.”²⁰

„Amikor Lane halálhírét az újságban megláttam, arra ocsúdtam fel, hogy mosolygok. Először magam is szívtelenségnek éreztem ezt, de később rájöttem az igazi okára: végre szabad voltam! Egész addig ugyanis teljesen ennek az embernek a hatása alatt álltam – folyton azt kérdezgettem magamban, <<mit tenne a helyemben Homer?>> Most a magam lábára kellett állnom.”²¹ Homer Lane-re tanítványai és követői istenként tekintettek. „Pedig nem voltunk mi amolyan csekély értelmű emberkék: ott volt közöttünk Lord Lytton, J. H. Sampson, John Layard²², Dr. David és Liverpool püspöke. David Wills Lane-életrajza meggyőz mindenkit, hogy ő nem volt sem isten, sem orákulum. Egy intuitív zseni volt; valaki, akinek formális műveltsége ugyan alig volt, ám senki nem tudta hozzá foghatóan szeretni és megérteni a gyerekeket. Ahogyan a zavaros érzelmi világú gyerekekkel bánt, az minden ezen a területen dolgozó ember számára példaértékű volt. Nem hinném, hogy a pszichológiáról alkotott teóriái bármi szerepet játszottak volna a gyerekek gyógyulásában, biztos vagyok benne, hogy egyéniségének meleg kisugárzása, bátorító mosolya és remek humorérzéke volt az, ami igazából segített.”²³

Ray Hemmings – Neill egyik életrajzírója – szerint nem pusztán a módszerek ügyes lemásolása segítette Neillt ahhoz, hogy Lane munkásságát sikeresen vitte tovább. Sokkal inkább az, hogy meglátta, Lane sikereinek kulcsa az a krisztusi szeretet-üzenetet és -gyakorlat, melyet hitelesen tudott alkalmazni a gyerekek körében. Lane egyedi módon mindezt még egyfajta shelley-i szabadság-üzenettel is társította. Őszerinte ugyanis – kortársaival szöges ellentétben – a szabadságnak nem voltak határai.²⁴ „A lényeg az – jelenti ki Lane –, hogy a szabadságot nem tudjuk adni a gyerekeknek. A gyerek veszi magához azt. A szabadság magába foglalja a felfedezést és a kísérletezést, de természetükből adódóan ezek egyikét sem lehet semmilyen rendszeren belül megvalósítani. A szabadság megköveteli azt a kiváltságot, hogy a gyerek tudatosan cselekedhessen rosszat.”²⁵ Más szóval, hagyni kell a gyereket, hogy akár készakarva is hibázzon és, hogy tanuljon belőle.

Neill élete folyamán a gyereknevelés terén bekövetkező nagy változásoknak lehetett tanúja. Sajnos nem elég nagy változásoknak. Az iskolai testi fenyítést Nagy Britanniában csak az 1980-as években törölték el törvényileg (az Amerikai Egyesült Államok egyes államaiban még ma sincs eltörölve!), de ezt Neill már meg sem érthette. A börtönök és fiataikorúak javítóintézeteiben már látott némi pozitív irányú fejlődést: a tartótiszt-rendszer például ebbe az irányba mutatott. „Az ár a gyűlölet helyett a szeretet felé sodor; a bigott erkölcsi ítélezés helyett a megértés felé. Nagyon lassú a sodrása ennek az árnak. De még egy lassú sodrású áradat is elmossa a szenny egy részét, és idővel a víz mennyiségének is nőnie kell.”²⁶ Érdekes fejlemény, hogy az 1990-es évek végére és a 2000-es évek elejére Nagy Britannia több börtöne alakult át ún. nyílt börtönné (*open prison*), melyek bizalmat szavaznak az elítélteknek: napközben szabadon mozoghatnak a börtön területén, engedéllyel el is hagyhatják. Óriási sikerei egyértelműek.²⁷ Sajnos azonban erről a média világszerte nagyon

²⁰ Neill: *Summerhill School: A New View of Childhood*. Szerk. Albert Lamb, St. Martin's Griffin, New York, 1992. 215. o.

²¹ *Orange Peel*, 189. o.

²² 1891-1975, neves brit antropológus, pszichológus (http://en.wikipedia.org/wiki/John_Layard)

²³ Neill: *Summerhill School: A New View of Childhood*. Szerk. Albert Lamb, St. Martin's Griffin, New York, 1992. 211. o.

²⁴ Hemmings, 24. o.

²⁵ Idézi Hemmings, 25. o.

²⁶ Neill: *Summerhill: A Radical Approach to Child Rearing*. New York, Hart Publishing Ltd., 1960. 284. o.

²⁷ A *Do Aankhen Barah Haath* (12 kéz) c. V. Shantaram által rendezett, 1957-ben készült hindi film és Joel Hershman rendezésében a *The Greenfingers (Kertészek rabruhában)* c. 200-ben forgatott brit film megtörtént eseteket dolgoz fel: egy nyílt börtön különleges eseményeit örökíti meg.

keveset szól, vagy ha szól, inkább kudarcait hánytorgatja fel. „A nyílt börtönök olcsón üzemeltethetők, és a szó minden értelmében remekül működnek. Chris Gayling-nek, az igazságügyi miniszternek inkább ezt a jó hírt kéne szétkürtölnie a világban. Ehelyett azonban féltő, azt a néhány ezer embert bünteti, aki nem szegi meg a szabályokat, ezzel is alaposan megnehezítve nekik ezt a civilizált és jól bevált rehabilitációs utat” – írja a Guardian egyik újságírója 2014 májusában.²⁸

De térjünk vissza eredeti témánkhoz, az *Egy iskolamester kétségei között*-hez. A kerettörténet szerint Neill elmegy a helyére kinevezett, új gretna green-i tanítómesterhez, Macdonaldhoz látogatóba, és eltölt nála egy kis időt. E közben sokat diskurálnak a nevelésről, és rendhagyó ötleteivel még az amúgy szigorúan tekintélyelvű barátját is megfertőzi. Ezen felbuzdulva Macdonald megpróbálja bevezetni az önkormányzatot saját osztályában. Hogy mennyi sikerrel, és miért annyival, megtudhatjuk a magyarra fordított részletekből.

Részletek a könyvből itt olvashatók:

<http://demnev.bplaced.net/index.php/demokratikus-neveles/demokratikus-iskolak/summerhill-folap/265-neill-dominie-in-doubt-1>

http://en.wikipedia.org/wiki/Do_Aankhen_Barah_Haath

http://www.port.hu/kerteszek_rabruhaban_greenfingers/pls/w/films.film_page?i_film_id=53204

²⁸ Eric Allison: *That so few flee from open prisons is proof of their success (Hogy milyen kevesen szöknek meg a nyílt börtönökből, ez bizonyítja a sikerüket)*, The Guardian, 2014. május 27.

<http://www.theguardian.com/society/2014/may/27/so-few-flee-open-prisons-proof-success>

Felhasznált irodalom:

Fóti Péter: *Roxfort vagy Summerhill Fordulópont*, 2006/3. http://www.foti-peter.hu/hogwarts_summerhill_fordulopont1.pdf

Fóti Péter: *Homer Lane élete a Ford gyerekköztársaság alapítása előtt (1875-1907)*, http://www.foti-peter.hu/homer_lane2.html

Ray Hemmings: *Children's Freedom*, Schocken Books, New York, 1972.

A. S. Neill: *Neill! Neill! Orange Peel*, Hart Publishing Society, New York, 1972

A. S. Neill: *Summerhill School: A New View of Childhood*, Szerk. Albert Lamb, St. Martin's Griffin, New York, 1992

A. S. Neill: *Summerhill: A Radical Approach to Child Rearing*. New York, Hart Publishing Ltd., 1960.

Ronald Swartz: *Homer Lane's Lost Influence On Western Educational Thought*, 5.o.

https://83e52fdc-a-bd1fdcce-s-sites.googlegroups.com/a/oakland.edu/swartz/articles-1/lostinflunce.pdf?attachauth=ANoY7crsS4wRDKTQJSO_hrypVafxcYhTLQN3IW6-kSoepdGRMSO2QY4S25FKCBFGe1aFJcH9D4qx2F06SEBfInuRDER-RmDro_iLsYBrJY7BMYTacumhqjOsU9GUEtra8a6CzR8Mdp7783jB0KnFty6Zc9fbHfouo9bqOvPN2MNPdXzQxPsepBkYzyBRsZ_HLaVSTkj4qW_nSSPxbLWGU8YZiJJRn-Qgz-eB_sG6ZbCLJ9KhHLsVjk%3D&attredirects=0

Homer Lane-ről szóló fellelhető irodalom:

W. David Wills: *Homer Lane: A Biography* (London, England: George Allen and Unwin Ltd., 1964)

E. T. Bazeley: *Homer Lane and the Little Commonwealth* (New York: Schocken Books, 1969)

A. S. Neill: *Neill! Neill! Orange Peel!* (New York City: Hart Publishing Co., 1972) pp. 183-196.

A. S. Neill: *The Dominic Books of A. S. Neill* (New York City: Hart Publishing Co., 1975) pp. 325-328.

A. S. Neill: *Summerhill School: A New View of Childhood*. Szerk. Albert Lamb (St. Martin's Griffin, New York, 1992), 208-216.

Ray Hemmings: *Children's Freedom: A. S. Neill and the Evolution of the Summerhill Idea* (New York: Schocken Books, 1974) pp. 23-32.

Homer Lane: *Talks to Parents and Children* (Allen & Unwin, London, 1928) előszó: A. S. Neill

Ronald Swartz számos írása: <https://sites.google.com/a/oakland.edu/swartz/articles-1>

Fóti Péter: *Homer Lane élete a Ford gyerekköztársaság alapítása előtt (1875-1907)*, http://www.foti-peter.hu/homer_lane2.html